

DATINA

ANUL III.

Nr. 7-8.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D. GHIȚĂ

In piața Severinului.

601

601

DATINA

ARTISTICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

Director: M. Gușită.

An. III. Nr. 7—8.

Septembrie 1925.
Octombrie

SUMĂRUL:

Ion Slavici
Crâmpoe— poezie —
Viorelele — schiță — A. Panzini. — Traducere
In vasta sală a palatului } poezii
Un voinic flăcău trecea }
Istoria mișcării Sămănătorului
Toamna — poezie —
Frânturi de gând — Statul cultural —
Pastel rustic — poezie —
Schițe-desemnuri

Const. D. Ionescu
Emil V. Giurgiuică
I. Celină
A. Colruș
Al. Dima
Gherghinescu-Vania
I. Dongorozi
Dim. Sandu
G. Simionescu
D. Ghiafă
Gh. Văduva

Mișcarea culturală:

Insemnări:

Cărți: Al. Lascarov-Moldovanu — Revoluția de mâine
I. Petrovici: Studii istorico-filozofice
L. Blaga: Fenomenul originar
C. Kirijescu: Istoria răs. pentru întregirea Rom.
C. Riuleț: Poezii
Reviste: „Flamura”
și „Adevărul Literar”
Periodice Biblioteca „Sămănătorul”

M. Gușită
Const. D. Ionescu
I. Celină
Al. Dima
M. Gușită
I. Celină

Ori ce reproducere oprită

Lei 15.

ABONAMENTE:

Lei 120 . . . pe an
Instituții și autorități: Lei 200.

ION SLAVICI

În preajma morții recente nu e momentul să judecăm convingerile omului. Rândurile de reabilitare scrise de prietenii săi dela „Adevărul literar” sunt inoportune și deschid răni pe cari am vrea să le socotim cicatrizate. Manifesta lipsă de tact a unora dintre scriitorii și tutorii actuali ai ziarului literar bucureștean, voind să pledeze pentru convingerile dispărutului, pledează în mod indirect pentru credințele lor înșiși. Pe aceia cari într'adevăr au avut convingeri curate i-au îmbrobodit faldurile biruinței. Celor cari s'au făcut vinovați, celor ce au ascuns în spatele simulacrului sentimentelor politice o atitudine culpabilă prin colaborarea la „Gazeta Bucureștilor”, în timpul stăpânirii dușmane, nu li se poate acorda iertarea. Cel mult, despărțind personalitatea omenească de a scriitorului, în clipele dureroase, putem să tăcem și să lășăm sentința pentru mai târziu, pe seama viitorului mai obiectiv.

Noi, vrem să uităm viața omului.

La plecarea dintre noi pentru totdeauna, vrem să nu ne mai amintim de ființa pământească supusă greșeli. Aducem ultimul „vale” doar la groapa scriitorului I. Slavici.

Ne mișcă dispariția prietenului lui Eminescu, învățătorului din „Popa Tanda” și năvădătorului firelor sufletești ale lui „Budulea Tai-chii”. Aceste singure titluri de glorie—acum la despărțire — șterg trecutul apropiat, ne zdrobesc supt gețe o lacrimă duioasă și ridică eruptiv în ochii noștri pe cel dintâi făuritor al sufletelor de țărani în literatura românească.

El a fost înaintea - mergătorul bogatei generații de nuveliști din zilele noastre. A scris fără să umble la nici o școală literară și fără modele cărmuitoare. Cel mult — după propria-i mărturisire — admirația i s'a oprit la naivele povestiri ale lui N. Gane. Călăuzit doar de steaua talentului, a pulsat în slova graiului românesc viața crea-

turilor simple pe care o sorbise din stratele adânci ale neamului. Scriitorii și cititorii vremii de față au cules primele pagini epice din cărțile lui I. Slavici.

Temperament optimist, artist clasic, a trăit în perioada când romantismul își suna încă ecourile, când cel mai mare și apropiat prieten al său, Eminescu, se adăpa din misticism și zidia castele din fantazia peisajului de un pitoresc și vrajă romantică. El totuși a rămas neclintit în firea lui. Patriarhal și aspru, bun și încrezător ca și eroii săi este o notă disonantă din concertul veacului. Poate de aceea calmul lui era supărător în atâta vijelie romantică și contemporanii nu l-au prețuit în deajuns. Dureros este că unii au trecut pe lângă el ignorându-l aproape cu desăvârșire. Nu cercetăm cauzele fiindcă în nici un caz faptul nu se poate justifica. Destul să amintim că d-l P. V. Haneș, în „Istoria literaturii românești”, b. o., nu-i consacră autorului exemplarei nuvele „Moara cu noroc” nici măcar un scurt paragraf, deși găsește destul loc pentru a vorbi de Victor Crășescu și alți scriitori minori de felul acestuia.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

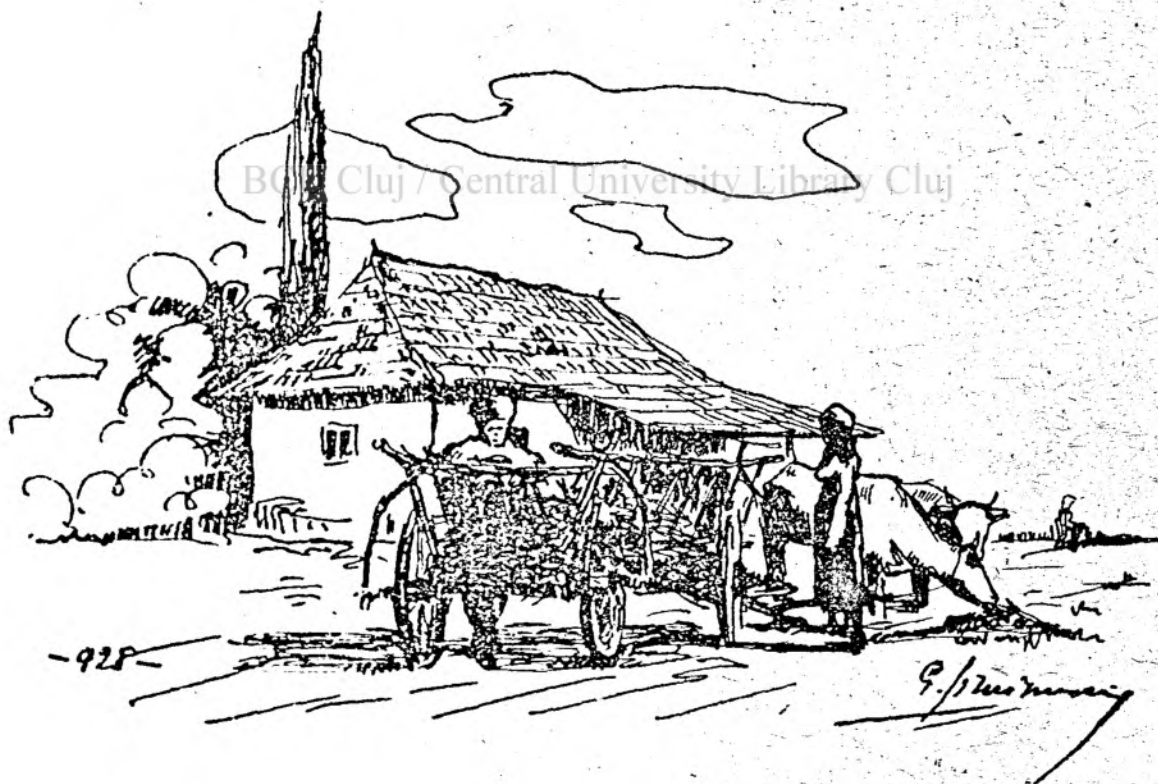
Un demon sfredelitor nu i-a dat răgaz și activitatea lui fecundă se întinde până la porțile împărăției morții. Pe lângă lucruri nepieritoare, a scris și fișe cu rânduri șubrede de atâta bătrânețe. Dar a fost neostenit cum puțini s'au dovedit la noi. Cu ce ne-a dat bun și trainic, din sufletul lui și sufletul neamului, va sta pururea pildă înaintea noastră și a posterității. Vigoarea primitivă a vieții românești din opera lui Slavici va feri de rătăcire pe cei de astăzi și pe cei ce vin din urmă. A însemnat slogul de hotar pe cureaua răzășească a literaturii noastre și va fi veșnic pomenit pentru aceasta. Duhul său va merge să se odihnească în dumbrăvile creștinești, acolo unde sălășluiesc umbrele marilor cititori ai vremii sale: Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Vlahuță, Delavrancea și Coșbuc; iar spiritul operei sale, tot atât de nepieritor, va stăruii strecurat în structura sufletească din regiunile românești și în văleaturile lui de existență.

Maestru al stilului măsurat, nu s'a entuziasmat niciodată pentru horbota ornantă a figurilor poetice. Cel ce venia să reveleze traiul oamenilor dela țară, aducea în acelaș timp și limba lor sobră și corectă, pentru care a rămas pasionat până la sfârșit. Ori de câte ori

eră izbit de necunoașterea ei de către tineret sau când se iviă o discuție controversată, era printre cei dintâi care-și spunea părerea fundată și autorizată de temeinice argumente.

Celui ce a cioplit veridic figuri aspre de săteni și ne-a purtat pe ulițele cu căsuțe albe; celui ce a mânuit graiul sănătos și sonor, de o frăgezime rustică, i se cuvine slăvirea unui neam întreg. De aceea se cade să cădelnițăm în paraclisul nostru modest, mireasma recunoștinței pentru primul înțelegător al lumii dela țară.

Const. D. Ionescu.

Crâmpene.

In soare
De galben ce-i grâu
Iji pare o mare
Cu unde de aur...—

De leneş un graur
Abia trece râul
Intins peste luncă ca brâu
Pe-un trup supjirel de fecioară...
La staur, o turmă coboară
In cor de tălângi...

Cu secer'le prinse
In brâe ori, puse pe umere,
secerătorii

Cu feje aprinse,
Cobor printre snopii cu grâu de
jăratec,

Cu grijă călcând peste vijele murii,
Să stee de-amiaz—
La umbră—la părul sălbatic.
Străjerul din poala pădurii
De spice—aproape de iaz.

Zăduful amiezii de vară
Adoarme câmpia scâldând'o 'n
căldură...

...Şi valurile cu roş de răsură
Blând mângăe viul smarald
De-ierburi înlînse...
Porumbii par flămuri aprinse.—

De cald,
Sub părul din miriștea deasă
Un câine răsullă abia...

Iji paré că soarele vrea
Aecea să stee pe loc
Şi dinadins vrea să toarne mereu
La valuri de foc...

Păduri şi câmpii,
In arşi'a—amiezii:—dorm greu,
Călite... pustii...

Doar eu
In mâini cu o joardă de-alun
Alerg pe răzoare
Şi rād ca-un nebun
Şi cântl..
In ciuda aprinsului soare...

Emil V. Giurgiućă.

ALFREDO PANZINI:

Este unul din cei mai reprezentativi scriitori ai Italiei moderne. Nota fundamentală a scrierilor sale e livrescul, prin care se apropie de Anatole France. Amintirile cărților citite se învâlmășesc în firul curgător al verbului lui Panzini și-l obligă la nenumărate citate. Dintre operele sale caracteristice, din acest punct de vedere, este „Lanternă lui Diogene”, dar mai ales „Călătoria unui biet literat”. Pe Panzini nu-l poți calapoda în spețele literare tipice. Nu este nici nuvelist, nici romancier, deși îi place uneori să-și subintituleze astfel cărțile. Lipsindu-i obiectivitatea epică, o înlocuiește cu succes printr-un lirism umoristic. Este scriitorul prin excelență impresionist, al notațiilor fugitive, brodate pe o temă oarecare. Dintr-un motiv de călătorie a scris „Lumea e rotundă” sau „Călătoria unui biet literat”. Dintr-o pornire misoginică a jesus rândurile volumului „Eu caut soție”. Și tot așa, pentru a ironiza femeea, s'a născut „romanul” „Xantipa”, în care soția lui Socrate servește numai de pretext pentru a ataca umoristic ciudățeniile femeilor din toate vremurile.

Pe lângă notele menționate mai sus, Panzini posedă și pe aceia a duioșici. Schița tradusă mai jos face parte dintre pușinele de acest fel.

În complexul literaturii italiene moderne, unde se încrucișează curențe deosebite (b. o. realismul lui Verga cu retorismul danunzian) Panzini are așinițăși psihice carducciane. Modernismul supt toate formele îi repugnă. Sufletul profesorului de latină se simte bine numai când se refugiază în lumea clasicismului greco-roman sau în sânul poeziei medievale.

Panzini a scris mult. Deși în vârstă—numără 60 de ani—continuă să producă încă. La noi este aproape necunoscut, ca toți fruntașii literaturii italiene. Nu avem niciun volum de traduceri. Singură revista de cultură italiană, din București, „Roma” i-a închinat un număr întreg, publicând extrase, tălmăcile din producțiunile sale. Pentru cunoașterea acelei însemnate figuri literare și pentru a da sugestii, am crezut că e necesară traducerea în românește a schiței care urmează.

Viorelele.

Azi noapte a trecut Primăvara prin aceste locuri și fiecare poate s'o recunoască, fiindcă viorelele și-au deschis corolele și tot văzduhul parcă-i plin de mireasma lor.

Chiar bunica, ce locuște singură în casa bătrână, de care e așa de legată că par'că face parte din ea, deșteptându-se dimineața avu presentimentul că în acea noapte trecuse Primăvara și se gândi atunci cu plăcere că viorelele trebuie să fi îmbobocit. Zic cu plăcere, fiindcă ea obișnuște în acest anotimp să pună câteva viorele în scrisorile pe care le trimite fiului său îndepărtat. Se duse la fereastră și văzu, simți că aerul e așa de pașnic în căldura blândă încât îi fu ușor să prevadă că în ziua aceea vremea nu se va strica, ceața nu se va lăsa, vântul vătămător care nimicește binefacerea soarelui, nu se va ridica. După atâta timp, o să iasă să se plimbe, pe o frumoasă alee de platani care duce aproape de malul mării și încet, încet o să ajungă, astfel până la țărmul apei.

Dealungul gardurilor va căuta să descopere câteva viorele și dacă vor fi, le va culege, le va pune într'un plic tare și le va trimite fiului său, singurul care i-a rămas dintr'o familie numeroasă și veselă într'o vreme: astăzi împrăștiată.

De bună seamă fiul său locuște destul de departe, dar astăzi vaporului nu-i trebuie decât o noapte ca să străbată distanțe de sute de mile, și dacă în caz când pe plicul care conține viorelele, n'or să pună greutatea prea mari, dimineață vor putea ajunge la el fragede și vesele, iar dacă-i va da în gând să le pună într'un vas, vor putea să-și redobândească vlaşa viorelele răsărite din pământul țării unde s'a născut el, culese de mâna mamei sale, în această frumoasă zi de primăvară.

Iată gândurile bunicii în acea dimineață înviorătoare: gânduri vesele și plăcute.

Li veni însă unul neîmbucurător pentru mântuirea viorelelor, crainicele iubirei sale neclintite, totuși bunica zâmbi la acest gând. Micul nepoțel, copilul fiului său, care are cinci ani, dacă o să vadă viorelele, le va vrea, le va smulge. E drept — o să-i spună — că viorelele sunt dela bunica. Dar el, desigur, acum nu-și mai aduce aminte de bunica. Cu toate acestea ea i-a făcut hăinuță de postav, flanelă de lână, ciorapi groși, pentru acel nebunatic care strică totul.

Cu aceste gânduri a ieșit bunica. S'a dus întâi la biserică să asculte liturghia și apoi a luat-o pe aleea marilor platani albi, în fundul și de-asupra cărora se ridică tramba albastră a mării ce încinge toată ar'a curbă a orizontului. Și mergând, ochii săi oboseți vedeau cum se desprind și se înalță firisoare de paie și de fulgere, ușoare, de aur; firește erau aripile insectelor multiforme și uniforme, cari în zilele acelea de nuntă a pământului cu soarele ies în lungi procesiuni și duc sămânța vieții micilor lucruri veșnice în armonioasa alternativă dintre viață și moarte. Ziua aceea nu era închinată sâr-bătoarei: clopoței gureși și din turnuri clopotele nu răsuna în tăcerea bătrânului oraș: lumea era la lucru; boii însemnau brazdele pe câmpuri; ramurile măslinilor înfrunzeau prevestind pacea Paștilor; luntrile pescarilor ieșiau din port îndreptându-se spre larg împinse nevăzut în marile pânze portocalii și galbene și una după alta se urmau pe azurul mării și intruchipau imaginea unui pâlț de călugări cu glugi în cap. Astfel că era puțină lume pe aleea dealungul căreia bunica își mișca pașii înceți.

Dar nenumărate îi erau gândurile.

Tot bunica l-a învățat pe copil să spună rugăciuni: cari se lungiau din zi în zi mai mult, fiindcă buna găsia totdeauna că mai ră-măsese ceva, câte un lucru umil ce trebuia amintit puternicului Domn al Cerului, și adesea era câte un răposat care bătea la poarta amintirii sale și îi zicea: „adu-ți aminte de mine”. Iată pentru ce rugăciunile se lungiau în fiecare zi.

Micuțul (pe atunci purta încă rochiță albă) îngenunchiat cuminte pe un scaun în fața unei icoane întunecate spunea cu convingere rugăciunile și le învățase atât de bine că lua înaintea glasului șoptitor al bunicei. De sigur, după acea oboseală, era drept să ceară ca răsplată o linguriță mai mult de zahăr în cafeaua cu lapte și să se despăgubească de imobilitatea aceea cu cele mai nebuatice tro-păituri din pricina cărora se clătinau vasele, scaunele grosolane, tablourile, bătrânei case. Și totuși întunecata icoană a Maicii Domnului, din al cărui sân desfăcut picura laptele pe buzele pruncului, nu surădea mai puțin mângăios, și părea — atât este de frumoasă lucrarea străvechiului zugrav — că urmărește cu ochii umezi bucuria și săriturile copilului. Odată a sosit noru-sa, mama aceluia drăguț nebuatic, dintr'o lungă călătorie; dânsa cugetă altfel decât bunica și aparține lumii noi: cu toate acestea chiar ei îi plăcea să vadă mă-

nuțele acelea împreunate, să audă glăsciorul ce tutuia și vorbea așa de familiar cu Dumnezeu, care dacă există, este cel mai bogat și puternic stăpân de pe pământ.

Dar e mai bine de un an de când micul copil a părăsit casa bunicii și desigur a uitat de rugăciunile făcute bunului său prieten de odinioară, Domnul Dumnezeu: și totul te face să crezi că nu-și mai aduce aminte nici chiar de bunica decât ca de un nume a cărui imagine se desprinde, pălește și nu știi dacă mai există.

Dar nu-i mai bine așa?

Nici o povară nu este mai grea ce aceea a amintirilor: și poate de aceea bătrânii, fiindcă au atâtea aducerii aminte, merg cu pași foarte încetiși și aproape toți au spinarea adusă.

În schimb vieața cere un pas grabnic și inimă veselă, fără griji, fiindcă pentru cine aude bine, bătaia tobelor cari chiamă la război, nu încetează de loc.

* * *

Bunica a ajuns aproape de plaja mării și într'o râpă însoțită a găsit câteva viorele.

Le culege și își amintește că acum 30 de ani se ducea primăvara, la plimbare, pe plaja aceea, pe malul aceleiași mări împreună cu un alt copil: țărnul, marea, primăvara, gâzele, cei doi copii sunt la fel și se confundă supt soarele căldicel, în mintea obosită a bunicii. Și totuși unul este tatăl, celălalt fiul: totul a trecut mai repede ca un vis noptatec! cât de repede a ajuns să încărunțească părul căpșorului bălan și inelat.

Sufletul suspină: „Oh, de s'ar putea să începi de la capăt!”.

Dar poate nu se începe? Nu este totul deopotrivă supt soare ca acum 30 de ani? Insectele, plantele, bărcile, florile și păsările de bună seamă nu mai sunt aceleași: dar cine le deosibește? Pentru noi sunt aceleași, insectele, păsările, florile și bărcile.

Deci totul e la fel ca acum 30 de ani, cu acum 100 și mai mult încă!

* * *

Aproape de plaje e multă liniște.

Se aude cu toate acestea un bondar mare, negru care sbârănă grav: vrăbiile ciripesc și se cheamă cu teamă, par'c'ar zice: „La seama să nu observe oamenii unde ne facem cuibul!” Șopârlele verzi ca papura, întinse la soare, fug și se târăsc în ierburile uscate, la pasul neașteptat al bunicii.

* * *

Bunica se gândește că fiul său va primi mănunchiul de viorele, pe care ea l-a cules acum, mâine la amiază când se va duce acasă să prânzească. Dar e atât de ostenit, atât de covârșit de lucru și de treburi, că de abia va privi viorelele și nu-i va trece prin minte să le pună într'un pahar pentru a le înviora.

Este el fericit?

Când era tânăr avea încredere în ea, și mama sa era ca scrinul în care așezi cele mai tainice gânduri cu chezașia bunei păstrări.

După aceea, sau scrinul a îmbătrânit sau el nu mai are comori de păstrat. Poate că este fericit. Totuși mama nu poate să uite o vorbă a lui: poate cea din urmă mōrturisire făcută fără să-și dea seama.

Intr'o zi, după mulți ani în cari n'o văzuse, fiul venise să-și vadă mama. Ea îl luase de mână și-l purtase prin odăi: în camera unde se născuse; în camera unde murise el... bietul tată, al cărui tablou atârna pe perete; camera unde erau cărțile vechi și masa veche (cărțile păstrau încă mireasma învechită a temelor latinești de acum 20 de ani).

El privise ca și când o mână sârguitoare și nevăzută i-ar fi despuiat, atunci, multe pojghițe de uitare de pe amintire; apoi exclamase: „Credeam că aceste lucruri nu mai sunt!”

Apoi dormise peste noapte în pătucul mic de flăcăiandru, dormise bine și dimineața, mama venise încet să-l trezească și să-i spună multe: ce vrea să mănânce la prânz că la haine are un nasture de întărit și o pată de scos.

Așa dar aceste griji dragi, de cari nu te poți despărți, încă existau ca și mobilele vechi ce rămăseseră acolo atâția ani fără ca dansul să se fi folosit de ele? Nici de ele nu-și mai amintea și de aceea repetase suspinând: „Credeam că lucrurile acestea nu mai sunt!”

Bunica ținând în mână viorelele a înaintat până la nisipul vălurit, curat, strălucitor, deșert, unde mor undele cu murmur și ritm, însemnând dungii curbe și largi, tivite de spumă. Dinaintea ochilor bunicii se boltește marea și bărcile pescărești, înșirându-se, pornesc la drum, și pânzele din creștet seamănă mai mult ca oricând, în chip bizar, cu un pâlț de călugări. De pe țărm îmbrățișezi cu privirea nu numai marginea curbă a plajei, ci și munții strălucitori, câmpia verde, orașul vechiu, și în depărtare se zăresc chiparoșii cimitirului, cu vârfurile lor negre înălțate peste zidurile albe, întruchipând un castel întărit împotriva căruia armele oamenilor nu vor fi biruitoare!

Totuși și pe acolo trece primăvara, cum trece peste capetele cărunte ale bunicelor și peste capetele blonde ale copiilor; și tot așa va fi când bunii, blajinii tăi ochi, o bunico, cari au surăs și au plâns atât, se vor închide, alți ochi se vor deschide ca să suradă și să plângă încă; și aceasta va să vie—cum spunea copilul în lungile sale rugăciuni—după voia ta, o Doamne!

In românește de: I. Cetiță.

In vasta sală a Palatului

În vasta sală a palatului
 Răsună la pian un cântec, ce mă face
 Să freamăt fără pace,
 Ca sub o trecere năvalnică de vând pe culmi—un cetin....
 Îl cântă un vrăjmaș, ce brațele-mi desface;
 Un uriaș
 Vrășmaș,
 Ce altceva a nu-mi poate fi decât—prietin....
 Sub degete de foc plâng clapele rebele....
 Chiote străvechi străfulgeră și se 'mpletesc pe ele:
 E cântecul copilăriei rasei mele
 Ascult, ascult....
 În vasta sală ca într'o sălbatică pădure
 Prind gândurile zlei și-ale veacurilor să mă fure
 În nesfârșitul lor tumult....
 Și'n zarea fără zări a gândului
 Văd în fundul nemilos ca prinir'o ceață sură,
 Cât ochii visului cuprind,
 Pe muntele ce se înalță către cer din uriașu-mi jind
 În urma turmei lui,
 Un cioban valah, domol suind,
 Cu flueru-i vrăjit la gură...

A. Cotruș

Un voinic flăcău trecea...

Un voinic flăcău trecea printre cartofii verzi și printre grâne,
 Într'o căruță c'un cal alb
 Încărcată de lucernă proaspătă....

Un cântec trăgănat și bătrânesc cânta flăcăul...
 Un cântec vechiu ca vecintea
 Întinerit mereu pe buze tinere....

Printre grâne verzi, pe drumul lung și neted
 Trecea un rumen și voinic flăcău,
 În căruța-i cu lucernă, prin amurgul leneș
 Ducând cu el, spre satul cu căsuțe albe,
 Tot sufletul și tinerețea câmpului....

Nu știu ce gânduri îl munceau, ce doruri îl rodeau,
 Dar dedeaparte îl vedeam trecând
 Cântând
 În amurgul umed, sângerând,
 Îtovărășit de umbra-i ce mergea lângă căruță ca un câine.
 Și am simțit....
 O, am simțit, pe când trecea
 Că aș fi gata să-l îmblu,
 În orice clipă, prietenia mea
 Ca pe-un pahar ori un brâu de pâine!....

O, cine poate ști, ce mari, străvechi comori
 S'ascund, de-alăteia ori,
 Într'un flăcău cu plept de-oșel, cu palmă aspre,
 Ce trece-așa cântând printre bogate grâne,
 Într'o căruță c'un cal alb!?

Privéam în inserare satul ardelean spre care se ducea
 Și, îmi părea
 Că duce în căruța-i cu cal alb,
 Tot aurul din stele,
 Tot verdele câmpiilor copilăriei mele
 Și toate cântecele ce, vrăjit
 Le-am întâlnit,
 Le-am auzit,
 Pe drumurile întortochlate, nesfârșite ale lumii....

Ș'n sufletu-mi—și-afară—
 Simțiam, pe nesimțite cum coboară
 Cea mai amară, ne'mpăcată seară...
 A anilor cumplită, neagră, ne'njeleasă, oarbă seară....

A. COTRUȘ.

Discuții critice.

Istoria mișcării „Sămănătorului“

Cu prilejul „ediției definitive“ — vol. I. — a criticelor d-lui Lovinescu

Activitatea critică a d-lui Lovinescu poate fi asemănată cu o navă ce a plutit ușor și elegant pe mările literaturii, culegând de pretutindeni scoici, mărgăritare, pietre mai mult sau mai puțin prețioase. Dacă adesea pescuitorul nu era rodnic, criticul știa să-l prezinte în dantelăria grațioasă a unor imagini de adevărat artist.

Impresionist prin temperament și metodă literară, era firesc ca d-l Lovinescu să devină un bijutier al aurului, pe care scriitorii i-l dăruiau adesea ne'ndeajuns de lucrat. Personalitatea criticului s'a dublat astfel de aceea a artistului.

Cele opt volume de critică literară, ne prezentau pe d-l Lovinescu în felul arătat mai sus.

Apariția celui de-al noulea volum ne-a pregătit o surpriză.

Tirama critică nu mai înțelegea să vagabondeze explorând mereu alte tărâmurii. Un vânt nou înlădea pânzele pe un drum de mai înainte hotărât. Ajuns la maturitate critică, după o activitate de mai bine de douăzeci de ani, d-l Lovinescu a intrat într-o nouă fază de cercetări. Al noulea volum de critică e un studiu sintetic al „poeziei noi“. Al X-lea, al XI-lea și al XII-lea cercă să prindă procesul de formație al civilizației române moderne.

Că nava și-a schimbat, cu adevărat, direcția ne-o arată și recitarea criticilor într-o nouă formă, în care metoda sintetică biruie.

Primul volum din „ediția definitivă“ a criticelor cuprinde un studiu asupra mișcării „Sămănătorului.“

În „Istoria civilizației române moderne“, în care d-l Lovinescu încearcă să explice formația civilizației noastre prezentând-o ca victoria forțelor revoluționare asupra celor reacționare, criticul a închinat un capitol mișcării „Sămănătorului“, considerat ca una din manifestările reacționare ale sufletului românesc față de influențele ideologice apusene.

În volumul I. al „ediției definitive“ a criticelor sale, d-l Lovinescu studiază

pe larg sămănătorismul în ideologia sa ca și în realizările estetice de seamă, intenționând să ne dea tabloul integral și obiectiv al mișcării, care a răscolit cel puțin patru ani conștiința românească.

Metoda însă, pe care o întrebuințează d-l Lovinescu, nu l duce la un rezultat satisfăcător, în orice caz nu-i dă puțința să ne prezinte o „ediție definitivă”. Într'adevăr d-sa vrea numai decât să ne dea posibilitatea să urmărim deodată atât evoluția și calitatea personalității sale critice, cât și mișcarea sămănătoristă în toată complexitatea ei.

Prin aceasta însă opera devine defectoasă și îngreunată de multe pasagii, cari atențiază la unitatea ei. Dăm o pildă: pentru a ne arăta cauza inferiorității literaturii d-lui V. P. p, d-l Lovinescu îi închină patru pagini: „răzburarea Bacanțelor”. Bucata are desigur o valoare literară, păcătuiește însă prin lungime și prin faptul că nu are nici-un punct de intersecție cu sămănătorismul. Acelaș lucru se poate spune încă și despre alte pasagii, cari dacă reliefează talentul artistic al criticului nu aruncă nici-o lumină asupra mișcării studiate.

Și fiindcă discutăm o chestiune de metodă, ne grăbim să cerem încă o simplificare a operii tot în folosul unității ei. E vorba de paginile pedantregul străine sămănătorismului sau valorii literare specifice a scriitorilor.

Cităm astfel capitolele despre... „variațiunile naționale” ale lui M. Sadovianu, despre „publicistica și acțiunea poetului (Oct. Goga) în epoca de neutralitate a României” sau despre Oct. Goga ca... ministru. Observația se menține pentru capitolul închinat d-lui N. Iorga.

Mișcarea dela „Sămănătorul” e, fără îndoială, un fenomen însemnat al culturii și literaturii românești dela începutul veacului nostru. Având un caracter cultural, general românesc, sămănătorismul a răscolit brazde adânci în sufletul Românilor de pretutindeni. Stimulând interesul pentru cultură, apărând orice manifestare de acest fel, luptând cu îndârjire împotriva străinismului, sămănătorismul a fost o ploaie binefăcătoare venită în timp de secetă. Cei cari vor fi avut norocul să cunoască această mișcare de aproape, nu vor uita desigur nenumăratele discuții, pe cari ea le-a stârnit.

Dar, vremea—trecătoare profanatoare—și-a fluturat câteva clipe, câțiva ani, statornicia, și-apoi nepăsătoare a pășit mai departe. Curând voiosia și interesul, stârnit în jurul mișcării, a pierit. În schimb însă, câteva din realizările estetice s'au impus integrându-se definitiv în biblioteca operelor de seamă ale literaturii românești.

Pe lângă latura sa culturală, mai mult stimulatorie a spiritului românesc adormit, sămănătorismul are și o reală valoare literară, pe care d-l Lovinescu n'a apreciat-o îndeajuns. Așa se explică pentru ce criticul n'a încadrat mișcarea în seria curentelor literare, ci numai în ritmul celor culturale.

Într'o lucrare, care tindea să dea istoria sămănătorismului literar, se impunea fixarea lui în literatură. Am fi înțeles atunci, minunat de bine, entuziasmul și nesecata energie a mișcării, ca și cauza încurajării ei de către public.

Sub toate raporturile, literatura dintre 1890—1900 a cunoscut puternica influență a liricii filosofice a lui Eminescu. Deceniul acesta e o epocă de adânc eminiscianism, care dacă avea și un aspect salutar sub latura lui naționalistă, era totuși o serioasă piedică opusă dezvoltării noastre. Ca o floare a nădejdi, nevoia unei îndrumări nouă a răsărit în suflete.

Prin „Literatorul“, poetul Macedonski a cercat în van să îndrepte literatura românească în direcția modernistă. Prin „Contemporanul“ și apoi prin revista „Literatură și știință“, socialiștii s'au trudit fără rezultat să dea o orientare de natură politică-socială literaturii. Pledoariile lui Gherea au fost glasuri strigătoare în deșert.

Noua îndrumare, venită și ca o reacțiune împotriva eminescianismului maldiv, socialismului literar și modernismului, se canalizează abia îndată după 1900 la „Sămănătorul“.

În lumina acestui proiect, care-l situează în seria mișcărilor literare, molivându-i astfel și *momentul necesar aproape* al apariției lui, sămănătorismul se impune mai clar atenției cercetătorilor literari.

După d-l Lovinescu caracteristicile de conținut ale acestei mișcări sunt: *jărâanismul, tradiționalismul, desrădăcinarea, inadaptația*. Oricât s'ar diferenția specific prin talent, scriitorii se leagă prin aceste atribute comune; ceiace face să poată fi însumați unei mișcări solidare.

Izvoarele de alimentare ale teoriei sămănătoriste sînt: „Dacia literară“ a lui Kogălnicianu, „Convorbiri literare“ și opera lui M. Eminescu. Originalitate de idei nu găsim deci. Ba mai mult chiar. Sămănătorismul, dintr'un punct de vedere, înseamnă întoarcere către epoca antejunimistă. Întrădevăr confuzia între *etnic și estetic*, pe care o spulberase Maiorescu, e reeditată la „Sămănătorul“.

Importanța unei mișcări literare nu se judecă însă după ideologia ei, după programul de natură intelectuală pe care și-l impune. (Ar urma atunci să prețuim mult simbolismul pentru fundamentul lui filosofic sau chiar suprealismul). Valoarea ei se apreciază după realizările estetice de seamă, ca și după ecoul, pe care l-a trezit în suflete. Sămănătorismul s'a impus astfel prin operele literare produse datorite unor scriitori superiori, ca și prin deșteptarea conștiinței românești.

În critica literară, stegarii mișcării au fost: *Ilarie Chendi*, și mai ales *d-l N. Iorga*; în proza literară. *Em. Gârleanu, C. Sandu-Aldea, V. Pop, N. N. Beldiceanu, I. Agârbiceanu* și mai cu seamă puternicul creator de viață *M. Sadoveanu* în poezie: *Șt. O. Iosif, C. Moldovan* și cel mai însemnat *Octavian Goga*.

Neavînd originalitate de idei, valoarea criticilor sămănătoriști trebuie judecată după talentul lor și după ecoul trezit în masa cititoare.

Prin temperament și metodă, alături de *Ilarie Chendi* cât și *d. N. Iorga* au fost impresionisții. Au folosit astfel nemăsurat de mult mișcării, pe care ei au stărnit-o și alimentat-o cu focul neslins al entuziasmului lor.

Dacă însă d-lui Iorga i se recunosc aceste merite, apoi *Il. Chendi* e cu totul nedreptățit.

Portretul literar a al celui din urmă schițat de d-l Lovinescu se încheie astfel: „A urât sau a iubit; din ură și iubire se poate face numai artă; niciodată critică.“

Lipsit de această elevație hotărâtoare pentru o activitate critică (e vorba de „superba satisfacție a înfrângerii de sine“) *scrisul nu poate fi decât inutil*“ etc.

Ceeace înseamnă că activitatea critică a lui Chendi e dintr'odată anulată. D-l Lovinescu crede totuși că „nu se poate face istoricul acestei mișcări *fără a l se închina o pagină și lui-Ilarie-Chendi*. Nedumeriți-ne întrebăm: criticul nu se contrazice oare? Sau poate se consacră o pagină unui scriitor în *istoria* unei mișcări numai fiindcă „avea destule calități spre a se vorbi de dănsul“? Noi

vedem cu totul altfel activitatea lui Chendi, ale cărui pagini nu ne „par sgară înghețată“, ci încă radiatoare de căldură.

În clipa când scriem aceste rânduri câteva din execuțiile sale clasice, adevărate guilhotnări literare, ne apar în minte.

Cât despre paginile închinată d-lui Iorga, nu putem decât să subliniem justa caracterizare a „animatorului „Sămănătorului“, a cărui personalitate se desemnează clar mai ales în lumina anecdotelor povestite de critic.

Poezia și proza sămănătoristă realizează estetic — desigur pe o scară înegală de valori — cele două mari caractere sămănătoriste: *dragostea de trecut* și *idealizarea țăranelor*.

Prima latură e ilustrată mai ales de M. Sadovianu („Povestiri“), a cărui operă e minunat urmărită în evoluția ei dela romantismul eroic, la „materialismul liric“. D-l Lovinescu găsește că literatura lui Sadovianu e o „literatură primitivă ca de altfel toată producția sămănătoristă“. (Asupra acestei afirmări vom reveni la sfârșitul articolului nostru).

I-ar lipsi autorului „Crâșmii lui moș Precu“, „puterea de creație“ și „adâncirea psihologică“. Contestarea, cu toate că e mascată în ansamblul unei fraze de caracterizare din care nu lipsesc calitățile d-lui Sadovianu, anulează dintr’odată opera epică a *nuvelistului*, întrucât lipsa puterii de creație e defectul capital al genului epic din care face parte speța nuvelă.

Spre a nu ne servi decât de ultimul său roman „Venea o moară pe Siret“, asupra căruia d-l Lovinescu aruncă cu ușurință aceeași anatemă, observăm tot mai această putere de creație care individualizează minunat figura lui Vasile Brebu „primitiv“ cu o singură latură psihică: pasiunea pentru Anica, spre a nu cîta și justa caracterizare a ovreiului, a arendașilor și mai ales a sătenilor, cari trăesc puternic printr’o singură scăpărare de dialog.

Al doilea capăt de acuzare, în cece privește „adâncirea psihologică“ e numai în parte întemeiat. În romanul discutat, conflictul între boer și fiul său Costi e într’adevăr o gravă problemă sufletească. Trebuie observat însă că autorul își propune să realizeze mai mult un „roman de moravuri boerești dela sfârșitul veacului trecut“ decât unul de interes psihologic. Și apoi ce „adâncire psihologică“ cere d-l Lovinescu atunci când sufletele studiate își cristalizează natural existența pe o singură axă psihică?

Trecem peste ceilalți scriitori, remarcând inutilitatea studierii lui V. Pop, care nu poate fi motivată nici pe însemnătatea ce s’a dat acestui scriitor la „Sămănătorul“, întrucât în acest caz d-l Lovinescu ar fi fost obligat să închine câteva pagini și lui G. Vâlsan sau alții — și ne oprim la *Octavian Goga*.

Din pleiada poezilor sămănătoriste e cel care a dat cele mai reușite realizări artistice. Socolim justă aprecierea asupra valorii și locului d-lui Goga în mișcarea sămănătoristă. Convenim totdeauna că d-sa e exponentul sensibilității colective și reprezentative a Ardealului. Influența lui Eminescu în lirică („Din umbra zidurilor“) și a lui Caragiale în dramatică („Domnul Notar“) o găsim iarăși evidentă.

Pentru aceste motive, considerăm capitolul închinat d-lui Goga ca cel mai bine scris al cărții, simplificând bineînțeles părțile străine de literatură.

În rezumat deci, contribuția superioară a sămănătorismului la mișcarea noastră literară e reprezentată prin triumviratul literar: *M. Sadoveanu — N. Iorga — Octavian Goga*.

În paginile de încheiere ale studiului, d-l Lovinescu ajunge la concluziuni dezaastroase pentru sămănătorism.

Mișcarea aceasta e înregistrată numai ca un moment istoric iar nu ca un fenomen literar ce lasă în urmă opere de seamă. Lipsa puterii de creație ca și insuficiența adâncirii psihologice, ar fi cauzele acestei descalificări.

„Ion“, romanul d-lui Rebreanu, întrunind calițășile de mai sus e o operă superioară sămănătorismului. Literatura, dezvoltată la „Sburătorul“ d-lui Lovinescu prin calitatea ei intelectuală și obiectivare e de asemeni înfinit superioară literaturii sămănătoriste.

Analiza psihologică adâncită e realizată după critic — de d-na Hortensia Papadat Bengescu, iar obiectivarea de d-l Brăescu.

Criticii vor sta desigur nedumeriți în fața acestor concluzii, cari desfințează impetuos talentele dezvoltate la „Sămănătorul“, inclusiv pe M. Sadovianu considerat numai ca un „precursor romantic al unei literaturi ce l-a depășit de mult“. Veți fi ghicit că sub această literatură se ascund H. P. Bengescu, Brăescu și desigur și ceilalți „sburătoriști“.

Întrucât literatura contemporană prezintă și alți termeni de comparație (Cezar Petrescu, Ionel Teodorianu, Gib. I. Mihăescu de pildă) cu riscul de a fi anatemizați de d-l Lovinescu, suntem înclinați să deschidem și noi criticului un „proces de intenție“ în felul d-lui Pompiliu Constantinianu din „Mișcarea literară“.

Și-acum se impun dele sine concluziile noastre asupra cărții d-lui Lovinescu.

E lucrarea aceasta o „ediție definitivă“ a unui studiu, care tinde să prezinte sintetic tabloul integral și obiectiv al sămănătorismului?

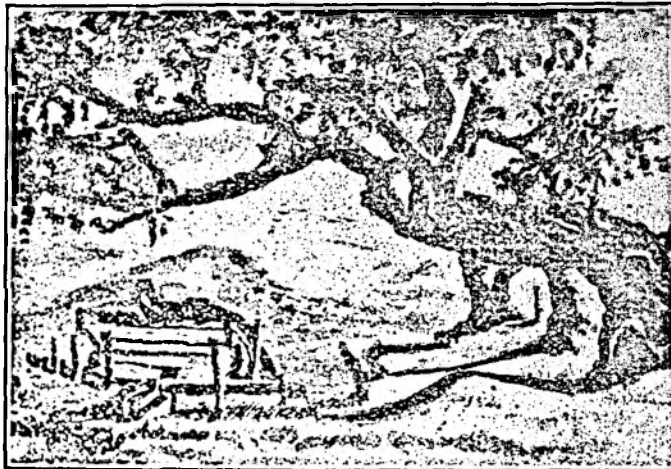
Răspunsul motivat pe considerentele expuse mai sus nu poate fi decât negativ.

Importanța cărții stă în aceea că pedeoparte va stimula discuțiile în jurul sămănătorismului, iar pe de alta va îndemna, poate, la întreprindere de noi studii sintetice atât de necesare stadiului cultural în care ne aflăm.

Al. Dimă.

1925 August.

Toamnă.

*Toamna foi uscate cerne.
Trist surâdo blândul sare,
Gol pe suflete s'așterne.
Peste văi și prin ponoare.*

*Glasuri de plugari răsună
De pe deal-în asfințit.
Cerul stelele și-adună,
Trece luna liniștit.*

*Lung fior de vânt străbate
Prin poene ruginite,
Falnic codrul frunza-și sbate
In adânci oftări tudite.*

*Peste suflet simt cum crește
Că și-afară toamna-tainic—
La fereastră se oprește
Zgribulit, al morții crainic.*

Gherghinescu-Vania

Frânturi de gând...

BCU Cluj / **Iară! Statul Cultural.** ty Library Cluj

Sunt câteva „anomalii” în legătură cu activitatea ce-ar trebui s'o destăşoare un stat cu adevărat cultural, „anomalii” care merită cu prisosinţă să fie subliniate. În articolul de faţă, vom schiţa mai întâi cam care ar trebui să fie atitudinea statului faţă de complexul problemei culturale, iar apoi vom enumăra trei dintre „anomaliile” pomenite mai sus.

Că dela războiu încoace, guvernării noastre au tot simţit că nu se mai pot dezinteresa de problemele culturale, ne-o dovedesc atâtea şi atâtea dibuiri — stângace şi anacronice nu-i vorbă — ne-o atestă „fondurile culturale” destinate diverselor Departamente, ne-o dovedeşte însfârşit şi cu prisosinţă, acel organism ad-hoc şi hibrid :

Ministerul Artelor şi Cultelor. (Numai argumente de ordin metafizic — credem — ar putea explica şi motiva creierea acestui organism politic bicefal).

Statul are menirea să selecţioneze şi să conserve bunurile culturale rodite în trecut, iar pe de altă parte, să înlesnească producerea şi desăvârşirea celor viitoare. Singurul organism politic indicat pentru atingerea acestui ţel, ar fi fost Ministerul Şcoalelor, cu cele două subsecretariate de stat ca anexe: al Artelor şi al Cultelor, create prin organizarea celor două nuclee primitive: Cassa Şcoalelor şi a Culturii Poporului pentru întâiul, Cassa Bisericii pentru cel de al doilea. Activitatea unui astfel de Minister al culturii poporului, ar lămuri-o pe deplin însăşi porunca epocii de faţă, care pentru noi, ca stat de rangul întâi, — aşa cum ne-a creiat şi situat războiul mondial, — ar fi trebuit să fie o dărză ofensivă culturală. Această ofensivă de cultură naţională, ar fi cimentat definitiv uniunea, ar fi netezit în bună parte asperităţile dintre noi şi nucleele de minoritari răsădite inadins în decursul veacurilor, şi ne-ar fi dat posibilitatea să reacţionăm realmente ca stat de mâna întâia, cum ne arată deocamdată numai înfrinderea teritorială şi numărul locuitorilor,

În primul rând se impunea înmulțirea și înzestrarea școalelor, reorganizarea învățământului de toate treptele, apoi ajutorarea asociațiilor de cultură: „Fundajia Principelui Carol”, „Liga Culturală”, „Astra”, Ateneul din București”, „Ateneele Populare”. „Prietenii științei” etc, coordonându-le activitatea, subvenționarea publicațiilor serioase, începând cu revistele pentru copii și cele pentru tineret — despre care puteam spune că nu există încă — înmulțirea bibliotecilor sătești și orașenești, și în sfârșit stimularea creiatorilor de valori culturale. Se pot cum-păra pânze și statui pentru muzeele statului, se pot comanda anumite lucrări de artă, acorda premii ori ajutoare pentru desăvârșirea studiilor, sau pentru întreprinderea de călătorii artistice. Actorilor li se pot da premii pentru creație, iar autorilor dramatici-meritoși, posibilitatea de-ași reprezenta piesele pe scena teatrelor Naționale.

Însfârșit scriitorilor — poeți și prozatori — cea mai oropsită categorie, premiu de încurajare — nu surugate ca până acum — ; cele „naționale” rămânând și mai departe ca un fel de gradație de merit pentru membrii corpului didactic ori festival de retragere la pensie, pentru actorii zaharișiți. Mai presus de toate însă ar trebui să li se dea scriitorilor posibilitatea de-ași tipări civilizată operele, și de a nu mai li spoliați de drepturile lor de autor. Actuala editură literară a Casei Școalelor, cu mecanismul desvoltat și perfecționat, și mai ales cu o conducere pricepută, ar umple lacuna ce devine din zi în zi tot mai simțită.

Tipărituri dese pentru copii și tineret, cărți numeroase — începând cu cele poporane — executate cu îngrijire și cât mai ieftine ca preț, ar intensifica gustul de citit și ar spori simțitor numărul cetitorilor de carte românească. Și cum această editură n'ar putea face suficient față multiplelor cerințe, căci ar avea de tipărit și răspândit cărți școlare, literare și științifice, Statul ar trebui să ajute realmente masele editurii, cu condiția să-și selecționeze operele, să lucreze îngrijit și să des-facă pe un preț redus cartea.

(Se prea poate ca soluționarea „marei crize” să nu fie tocmai cea „normală” când te găsești în impas însă, și ești grijuliu de viitor, fatal recurgi și la unele „artificii”).

Iată în câteva trăsături numai, schema unui vast plan de activitate pur cultură! La conducerea unui astfel de Departament însă s'ar simți nevoe de-o covârșitoare personalitate, secundată de un stat-major alcătuit din reale valori. Sau cu alte cuvinte : pricepere, nepărtinire, și mai cu seamă muncă nedrămăluită.

Și acum să trecem la a două parte a articolului de față. Socotim că e deosebire, mare deosebire chiar, între efortul cerebral și timpul consumat când e vorba de comparat creația scriitorului cu cea a artistului plastic (pictor și chiar sculptor.) De cele mai multe ori, la articolul plastic, totul se reduce la o simplă dexteritate.

E de comparat efortul cerebral pe care-l face poetul când urzește veștmântul unei poezii, cu al pictorului care zugrăvește un plastic tablou pentru sufragerie? Firește că și între pictori e de stabilit sensibile deosebiri, dela coloritul unei flori și pânăla întocmirea unui portret, cași dela portret și până la compoziția care trădează cultură acumulată perspectivă personală, efort susținut, nici vorbă că e distanță.

Pe când însă un volum de versuri sau unul de proză aduce în cel mai feri-

cit caz câteva mii de lei autorului, bilanțul unei expoziții de pictură se poate cifra astăzi, la câteva sute de mii de lei. Și nu se desfac numai lucrările valoroase, nu, îmbogățitul de războiu ca să-și garnisească interiorul, cumpără orice-i cade sub ochi. Selecțiunea adevărată va veni tocmai mai târziu, peste o generație două, poate. În unele cazuri — mai rare — se poate urmări de pe acum rafinarea gustului estetic: părintele, vechil pe moșia boerească se prăpădea după cromolitografii cu ierni rusești și vânătoare de iepuri; copilul, îmbogățitul de războiu, cumpără numai pânze semnate de Pătrașca sau Pallady.

Dela războiul încoace, milioane s'au vărsat și se varsă pentru dramaturgia autohtonă. Opera dramatică e o producție literară superioară celorlalte, ca să merite atâtea sacrificii materiale din partea colectivității organizate? E neapărată nevoie de grele sacrificii bănești din partea statului, ca o bună lucrare dramatică să se poată reprezenta și menține pe afiș?

Am înțelege ajutor pentru acele valoroase lucrări dramatice, care cer o frumoasă montare, sau care nefiind pe gustul marelui public, needucat esteticeste, nu s'ar putea menține pe afiș, sau nici măcar n'ar apuca să vadă lumina rampei. Nici într'un caz însă, subvenții pentru mediocritățile care s'au reprezentat sau sunt în curs de reprezentare pe scena Teatrelor naționale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Printre „intelectualii” care sunt desproporționat răsplățiți pentru aportul cerebral făcut, și funcțiunea socială îndeplinită, trebuiesc trecuți și gazetarii. Avem astăzi, e drept, câțiva gazetari cu reală cultură, cu necontestat talent și cu bună solă morală: nu despre aceștia e vorba. Unde e cultură adevărată, acolo e și bun simț. Ne gândim însă la mulțimea trepădușilor, colportori sau fabricanți de știri diverse, ca și la „anonimii” care se'nchiriază după tarif public afișat, ca să'njure ori să laude. Aceste specimene sunt cele mai gălăgioase, și cele mai pretențioase totodată. Oriunde s'ar afla, în Capitală ca și'n fundac de provincie, se socot indispensabili funcționării mașinării statului; au pretenții nesăbuite, le afișează brutal și nu dezarmează până nu și le'mplinesc cu vârf și indesat.

Să'ndrăznească careva să se lege de vreun analfabet dela cine știe ce fițuică politică; autoritățile își pierd capul, iar de-a doua zi, asociațiile de presă sbârănă! Țara întreagă reacționează: e doară vorba de un reprezentant al celei de a patra putere în stat!

Normalizarea, în sensul unei selecționări și ierarhizări apoi a valorilor, nu va veni decât atunci când vom avea și noi o cinstită presă de informațiuni, și o veritabilă presă de idei.

Până atunci, promiscuitate, impertinență și câmp „virgin” pentru operat!

Ion Dongorozi.

5 Septembrie 1925.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pastel rústic....

*Din cer se revarsă
Căldura alene.
Câmpia e arsă
Și iar e'n poene.*

*Pe'nținderea dulce,
Pe dealul din zare,
S'a dus să se culce
Trudil'o cărare.*

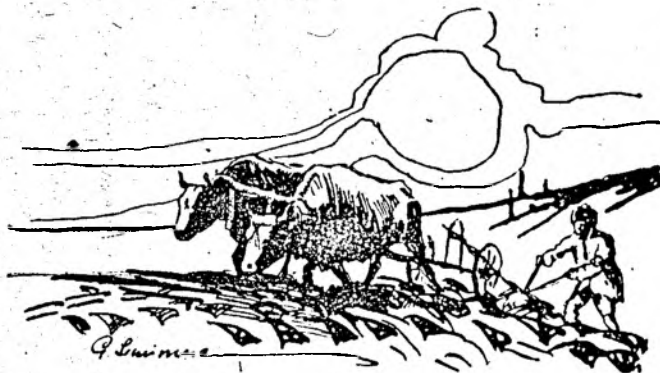
*Se lângue lanul
In vântul ce bate,
Și-și plânge aleanul
Pe vâlile toate.*

*S'i'n marginea-l verde,
Suspl'n'o fântână,
Alene se pierde
O turmă spre stână.*

*Iar colo'n valea
Aprinsă de soare,
Iși sbuctumă jalea
O doină și.....moare.*

Dimitrie Sandu

INSEMĂRI

CĂRȚI

AL. LASCAROV-MOLDOVANU: REVOLUȚIA DE MĂINE

Încercări literare asupra civilizației noastre moral-sociale de azi. — București 1925.

De o vreme scrisul îndrumător de bine, scrisul înviorător de suflet românesc, se ivește tot mai rar. Răscolitoarele lozinci de europeizare, de umanizare, de instrcinare a năzuințelor spiritului românesc, își înmulțesc mereu dughenile de desfacere a otrăvii de condei ce încearcă să sfarme drumul nostru firesc. De și plămădită în anii dinaintea războiului de întregire a României, *Revoluția de mâine* este totuși nimerit de bine venită, aceiași criză moral-socială se înțește și încearcă să ne rătăcească și azi. Scriitorul o caracterizează minunat:

O vleață goală și falsă... Pretulindent colcăe un puroi: și'n vleața de familie, și'n cea publică, și'n cea profesională și în prietenile noastre, și în năzuințele noastre, și în dragostea noastră... Un demon — spiritul care neagă veșnic, se arată pretulindent. Cel mai nobile năzuințe și cele mai superloare sentimente sunt luate în bătaie de joc... o întocmire vremelnică făcută din năzuințe vagi, din tendințe de înstrăinare, din negarea lanțului nostru tradițional... Încearcă să se sălășlulască în casa noastră.

Apoi cu multă duiosie și înălțare sufletească, autorul ne poartă în trecutul românesc, în vremile de rătăcire și grea încercare, aidoma cu cele de azi; arătându-ne că drumul cel adevărat, al *reînțorcării la ale noastre*, a fost găsit totdeauna de stegarii mântuirii neamului românesc, cari, cu toții au sorbit sufletul trecutului nostru, a cărui uriașă putere a lucrat inconștient prin ei.

Sdrobitorul strigăt îndârjit și neinduplecat de **nu** al *gigantului pandur necunoscut și umil* de la 1821, readuce viața noastră obștească în vechea ei albie. Mai apoi Bălcescu, încălzit de focul aceleiași trecut, pregătește pe 1848; Negri, Unirea de la 1859 și mai târziu *acel Rege al poeziei*: Eminescu, ecou limpede al vremurilor trecute, trambă de lumină. de credință și iubire, rămâne strajă neclintită a spiritului vieții noastre către vremile ce vin.

Înfrățit în credințele *Dattnei* și colaborator al ei, autorul învederează că: *Peste spiritul nostru nu trebuie să îngrămădite lucruri pe cari el nu le primește, ci să lăsăm să pătrundă în spiritul nostru numai ceea ce el singur primește de la sine ca o completare. De aceea pentru păstrarea continuității spirituale, singura temelie trainică a neamului românesc este lozincă: Să ne întoarcem cu adâncă simpatie și cu o cât mai mare putință de înțelegere spre toate ale noastre cari formează esența exclusivă a spiritului nostru colectiv.*

Revoluția de mâine, pentru neamul nostru, va fi nescută de năzuința stabilirii legăturii lanțului nostru tradițional.

M. Gușijă.

Două volume de literatură filosofică.

I.

I. PETROVICI: STUDII ISTORICO-FILOSOFICE.

Când acum 15 ani, d-l I. Petrovici îi prezenta lui T. Maiorescu volumul „Teoria noțiunilor”, acesta i-a spus: „Toate bune. dar un lucru: o astfel de scriere nu e prematură la noi? Ești convins că s'a ajuns cu evoluția noastră culturală până la acest gen de lucrări?... Vezi cazul lui Rădulescu-Motru. El e foarte secund și are lucruri bune. Dar pare-mi-se că din cauza pe care ți-am spus-o scrierile lui curg pe de-asupra”.

Astăzi suntem departe de acele vremuri, deși n'au trecut decât 15 ani. Astăzi o scriere filosofică e bine primită și există un public cititor. Evoluția prin filiera formelor de cultură, la noi, a fost grabnică. Ca să ajungem la o literatură filosofică, firește, a trebuit să avem o mișcare istorică și filologico-literară, care s'o pregătească. Acum avem numeroși lucrători pe tărâmul gândirii. Dacă însă speculația unor sisteme pur originale încă nu s'a produs, nu e totuș departe momentul când va apărea, căci răsăritul lui Conta și Xenopol e cu totul sporadic. Suntem în faza vulgarizării cunoștințelor și familiarizării cu marile autorități ale gândirii europene. Sarcina aceasta o poartă oamenii prezentului, aflători de obicei în preajma catedrelor universitare. D'ntre figurile cele mai alese, două ocupă locul dintâi: d-nii C. Rădulescu-Motru și I. Petrovici. Amândoi au înțeles că personalitatea ce și-au format nu trebuie să se mărginească numai la o datorie oficială; că au chemarea să răspândească cunoștințe și dincolo de masele de studenți, oriunde se găsească spirite dornice de a primi cuvântul înțelepților omenirii. De aceia au contribuit fără odihnă la mișcarea filosofică, prin cărți, articole de revistă și conferințe.

Un fragment din activitatea aceasta harnică cuprinde ultimul volum al d-lui I. Petrovici „Studii istorico — filosofice” — tipărite în editura „Casei Școalelor”.

Culegerea e foarte interesantă prin varietatea studiilor. Cel dintâi este consacrat operei filosofice a lui H. Poincaré, altul lui Alfred Fouillée, iar în cel de al treilea se cercetează problema cunoștinței la H. Spencer. Vin să se lege direct de mișcarea filosofică de la noi, cel de al patrulea și al cincilea studiu. „Kant și cugetarea românească” a mai fost publicat anul trecut în „Revista de filosofie” cu prilejul centenarului cugetătorului dela Koenigsberg. Mi se pare mai nimerit să ne oprim la penultimul în care se fixează personalitatea lui T. Maiorescu.

D-l I. Petrovici îi este un discipol. Dela lumina radiată depe catedră de T. Maiorescu, și-a înmănușiat primul fascicul de cunoștințe. După manifestările intra și extra didactice ale vestitului profesor, și-a modelat d-sa personalitatea de începător. Intre contemporani, pe d-l Petrovici îl situăm printre maiorescianii de marcă. Aceiași grije aristocratică o pune în construcția gândirii ca și în vestmântul ei Filosof dublat de literat. Adâncire a nuanțelor de cugetare și exprimare etică. Sunt atâtea calități care ne obligă să-l legăm intim de T. Maiorescu. Iată rațiunea pentru care ni se pare în deosebi de important să ne oprim la studiul d-sale asupra lui Maiorescu. Interesul criticului se înfrățeste cu interesul elevului, care îl are veșnic prezent în mintea sa pe profesor. Pentru analiza personalității marelui critic, d-l I. Petrovici aduce informații din corespondența cu el, precum și frânturi din discuțiile pe cari le-au avut împreună.

De la început autorul cărții ține să precizeze marele adevăr: între Titu Maiorescu cu pregătirea pe care și-o dobândise în centrele de seamă ale Europei și între mediul românesc de atunci era un abis. Era pus în alternativa de a se închide între zidurile preocupărilor sale superioare ori să renunțe la ele coborîndu-se spre a împlini din goluri. *Datoria* îi porunca să se pună în slujba contemporanilor, devenind un factor de cultură. Sacrificându-se, a ales pe aceasta din urmă. Latura sa logico-critică i-a înlesnit renunțarea, mai mult decât lui Conta metalizicianul. Micile sale încercări teoretice sunt un indiciu că „în alte împrejurări, ar fi produs contribuții originale la filosofia universală, cel puțin în logică și teoria cunoașterii, în analiza estetică și psihologie”.

Alesele sale calități și profunda cultură au fost direcționate în crearea unei atmosfere de adevăr în mijlocul rătăcirilor de la noi. A fost solul Occidentului, cel mai puternic reprezentant și îndreptar în confuziunea de la sfârșitul veacului XIX. În scris și oral se manifestă ca atare. Puternica sa închegare intelectuală, criticismul ascuțit l-au ferit de a cădea în mrejele modelor: furia teoriilor lui Taine sau a Materialismului istoric nu l-au putut desrădăcina din insula convingerilor sale cari acordau individualității în creațiune și elementelor ideale în evoluția socială rolul predominant. Și a avut satisfacția să asiste la crepusculul acestor mode. E o frumoasă biruință de statornic granit a lui T. Maiorescu.

Ajutat de verbul său elegant și cuceritor ca un cântec, ajutat de forța morală, Maiorescu a fost o culme dominantă între oamenii vremii și foarte rară în istoria noastră. „Maiorescu a fost unul din marile exemple, desigur nu pentru o școală a înflăcăării profetice, dar pentru acea a datoriei și a atitudinilor frumoase”.

A fost un suflet armonic rezultat dintr-o construcție fericită. Într'insul ideile altora s'au topit asemenea metalelor cari dau un aliaj cu totul nou. Schopenhaurian și hegelian în estetică, având drept maestru în logică pe John St. Mill, și zeu atot puternic pe Kant, evoluționist spencerian în politică, n'a încetat cu toate acestea să fie o *sinteză originală*.

Volumul de „Studii istorico-filosofice”, pe de o parte popularizează în ambianța culturală românească figurile europene: A. Fouillée, H. Poincaré, H. Spencer, iar pe de altă parte aduce contribuții noi pentru cunoașterea influenței exercitate de Kant asupra cugetării românești sau pentru explicarea personalității lui T. Maiorescu.

D-l I. Petrovici este dușmanul pedantismului și al limbajului sibilinic în filosofie. Minte clară, construiește simetric și simplu. Posedând expresia precisă, justă și elegantă prinde atenția lectorului și îl duce în miezul cunoașterii. Apariția cărților d-sale este analoagă cu ivirea la pupitru a maestrului care se face ascultat de orhestranți și de sală. Are ceva din menirea lui T. Maiorescu: să dea modele de gândire și să arunce semințe de cunoaștere într'un teren unde lucrările sunt încă la început.

II

L. BLAGA: FENOMENUL ORIGINAR

Dacă d-l L. Blaga din snobism, din maniera expresionistă, la care a trecut după „Poemele luminii”, este aproape imposibil de citit (de gustat este exclus), în eseurile sale în marginea gândirii marilor filosofi, d-sa se arată deosebit de simpatic. Iar hărnicia pe care o manifestă în această direcție ne este foarte

foliositoare. Acum trei ani ne-a dăruit broșura „Cultură și Cunoștință”, după aceea „Filosofia stilului”, iar acum „Fenomenul originar”, care se adaugă la literatura noastră filosofică, aducând zări noi de farmec, de discuție minunată, caracterizată printr'o claritate rară.

Autorul cercetează metoda comună câtorva gânditori: Avându-și obârșia în operă lui Goethe este utilizată rând pe rând de Romantici, de Schelling, de dramaturgul Strindberg în preocupările sale extra literare, de Weininger, Nietzsche, Langbehn, Chamberlain, Spengler și Keyserling.

„Goethe căuta în dosul tuturor formelor și fenomenelor o formă fundamentală, „un fenomen originar” („Urphänomen).” Este procedeul cercetărilor sale din „Farbenlehre” și din studiul plantelor. Mijlocul indicat de marele cugetător-poet este ochiul exterior când e vorba de apariții ale lumii acesteia sau de cel interior când aparțin altei lumi. Aproximarea dintre „ideile” lui Platon și cugetătorul german e izbitoare. Goethe cerea cercetătorului să fie înarmat cu un sentiment mistic pentru a descoperi fenomenul. Caracteristica acestor fenomene este polaritatea.

Din Goethe constituit izvor, metoda curge în filosofia culturii de mai târziu și își găsește o largă aplicare la Romantici, cari recurg la un procedeu frecvent, analogic, de obârșie goetheană. Tot de la Goethe iau romanticii și polaritățile, cari devin proprii școlii: lumină și greutate, conștient și inconștient, sistem cerebral și sistem ganglionar, animal și plantă.

Firul trecut în mâna lui Schelling e tors într'o atmosferă esoterică, cu afinități platonice. „Lucrurile ce le vedem sunt numai umbre nedesăvârșite ale unor idei veșnice”. Înainte de a lua formă materială sufletul a trăit ca idee. Misterele au fost create tocmai pentru a trezi în sufletul materializat icoana lumii din care s'a desprins. Numai cu ajutorul intuiției intelectuale este posibil accesul în lumea ideilor.

Strindberg apare ca descendent al Romanticilor prin adoptarea unei metode foarte apropiate : căutarea *cauzalității dintr'o analogie*. Direct „fenomen originar” în sensul lui Goethe se pot considera coincidențele găsite de Strindberg între diferite forme de cultură, apărute în istoria universală, aproape simultan și izolate prin mari distanțe, b. o., în China; Egipt, etc. Cui sunt datorite ? Urei „*conștiințe creatoare extraterestre*”. Deși : un „fenomen originar”.

La Weininger, în teoriile asupra sexualității — construite de un temperament romantic — se manifestă aceeași înrăurire goetheană a polarității.

Mai interesant de remarcat este moștenirea metodei de către Nietzsche, care o întrebuițează în filosofia culturii. Miticul gândirii lui Platon și al poetului german îl găsim și la Nietzsche „când schițează geneza culturii grecești din conflictul celor două puteri : „beție și vis” (dionisicul și apollinicul). De asemenea „Voința de putere” intrunește toate condițiile pentru a fi cotată ca un „Urphaenomen”. Important este faptul că dela Nietzsche metoda este inaugurată pe un teren mai lăgăduitor decât cel naturalist.

Langbehn — fără să răspice — totuși se poate alătura lui Goethe, întrucât considerând popoarele pământului, le raportează par'că la același „fenomen originar”, din care cu toate au purces. „Într'un timp de barbarie strict științifică când metoda lui Goethe zăcea în complectă uitare în muzeul de curiozități al științei, anonimul (Langbehn) se încumeta să arunce iarăși mânușa : bătrânul dela Weimar nu s'a încăpățânat dintr'un simplu capriciu în apărarea punctului său de

vedere". Și Langbehn propune, ca și maestrul dela Weimar, ca filosofia să nu fie știință, ci artă. Este așa dar cultul personalității, subiectul ridicat la însemnătate capitală în asemenea cercetări. Filiațiunea este prea vădită.

Prin Langbehn drumul dela Nietzsche duce la Chamberlain. Diletantul care a nesocotit specializarea veacului, spiritul enciclopedic a lui Chamberlain venia cu mari posibilități de sinteză. Creațiunile spiritului uman sunt expresii conștiente ale unor realități organice profunde: personalitatea și rasa. Din aceste două rezultă orice creație culturală, specificul raselor sunt „fenomene originare”: la Greci creația artistică și filosofia; la Români, spiritul organizator; la Inzi, inclinarea spre speculația metafizică. Este în acest zbor sintetic al lui Chamberlain aceiași considerație pe care o dă Goethe personalității: planarea pe întinderi de abis disprețuitoare a amănuntului.

Dacă la cugetătorii de până acum metoda lui Goethe este evidentă de abia la analiză, Oswald Spengler în schimb mărturisește singur și fără inconjur că a luat-o din studiul gânditorului dela Weimar și dela Nietzsche. Terenul de investigație la Spengler e filosofia istoriei. Corespunzător plantelor găsește el culturile, cu aceiași diagramă de ridicare și declin, desfășurându-și traectoria în timp cam între 1000—1200 ani. Anotimpurile popoarelor le caracterizează astfel: primăvara — mituri și metafizică mistică; vara — reforme; toamna curente raționaliste și mari sisteme filosofice; iarna — ireligiozitate, civilizații materiale. După aceasta urmează secătuirea creațiilor. Cultura occidentală europeană e în amurg. Semnele: socialismul etc.

În aparență pesimistă, cugetarea este caracteristic germană, practică, căci concluzia lui Spengler — consecvență sistemului—recomandă: dacă suntem în etapa ultimă care ne îndreaptă spre materialism, trebuie să părăsim poezia, filosofia și religia pentru îndrumările practice: ingineria, diplomația, cultivarea spiritului organizator.

Spre-deosebire de fenomenele materiale, fenomenele istorice nu cunosc cauzalitatea celor dintâi. Există cu toate acestea o ordine pe care o atribuie *fatalității*. De aceea: o „contemporaneitate” în culturi diferite. Fenomenele „contemporaneității” sunt egale cu fenomenele de aceiași însemnătate cari apar la diverse popoare (Pitagora—Descartes, Alexandru cel Mare—Napoleon). Fără îndoială că aceste analogii ne duc către Romantici. Orice cultură tinde în mod *fatal* către civilizație. Este esențial rolul pe care îl acordă fatalității atotstăpâna omului. Ea este axa mistică a vieții.

Din sistemul lui Nietzsche, Spengler subrimă divinisul și-l înlocuiește cu „faustesc”. Creatorul „spațiilor infinite”, în cultura antică, apollinicul, dă naștere altui simbol spațial: corpul, derivat dintr-o existență metafizică: sufletul. Raportarea „culturii” la mediu, o îndepărtează de „fenomenul originar”. D-l L. B. crede că nu se poate face nici o legătură între cultură și peisagiul de dezvoltare; cu o singură excepție: concordanța dintre cultura ruscască și planul nemărginit al stepei.

De la Spengler autorul trece la Keyserling, legat de Goethe prin aceeași venerație a personalității. Din teama de cristalizare a personalității a cutreerat pământul în lung și în lat, adaptându-se renumăratelor creații umane, multiplicându-și-o în felul acesta pe a sa. Retrăind intuitiv culturile popoarelor pe cari le vizitează, constată că unele sunt *desăvârșite* și altele nu. Unele au posibilități mai multe spre *desăvârșire*, altele mai puține. Aceste *posibilități de desăvârșire* se pot asemăna „ideilor” platonice. Posibilitățile desăvârșirii dela Keyserling nu

corespund exact „fenomenelor originare”, căci indică numai direcția dezvoltărilor viitoare.

Tuturor acestor gânditori le este comună metoda intuitivă - organică întru stabilirea „fenomenului originar”, inaugurată de Goethe. Amplificări au adus cu toții, dar menținând baza organică. Punctul de plecare a fost teoria culorilor și șf. naturale spre a ajunge astăzi la un domeniu de cercetare foarte îndepărtat, filosofia culturii.

Cu firul d-lui L. Blaga călătorești fără să obosești. D-sa e mai mult poet în filosofie de cât filosof în poezie; de aceea darul îi slujește să-ți facă din cele mai abstracte sisteme înflorite discuții recreatoare. Din această cauză în scrisul nostru filosofic d-sa ocupă un loc aparte. Pustiul arid este necunoscut în paginile cărții sale. Ai impresia că străbați răcoroase și înmărmurate grădini cari te vrăjesc cu o divină lume de gânduri.

Și cei cu mai puțină cultură filosofică pot îndrăzni să citească volumul. Prin însemnătatea ideilor și formele de comunicare acest al IV număr al „Fundatiei Culturale Principele Carol” este o adevătată „carte a vremii”.

Jaloarele expunerii noastre sunt extrem de sumare; ele nu reperază decât anumite idei centrale cari nu pot satisface complet pe lector și nu vizează decât inde nmul de a-l trimite deadreptul la volumul d-lui L. Blaga.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REEDITARE NECESARĂ

Const. Kirilescu; Istoria războiului pentru întregirea României.

„Istoria războiului pentru întregirea României” de d-l Const. Kirilescu, singura carte care oglindește în întregime evenimentele politice și militare dintre 1916 - 1919, nu se mai găsește de vânzare.

Dacă recenziile nu sunt totdeauna harnice pentru lucrările bune, consumul publicului dovedește uneori importanța lor. Și cu cele două volume ale d-lui C. Kirilescu cam așa s'a petrecut. Apariția lucrării nu a fost indeajuns de relevantă. Dar cererea cititorilor dovedește însemnătatea operei. Totul obiectiv, clar și în acelaș timp înălțător face din Istoria aceasta un exemplar unic în literatura războiului nostru. Posedând armătura plină a tuturor documentelor privitoare la chestiune (254), cari s'au publicat până în 1924, cartea ar putea fi pusă la îndemâna Vestului european, atât de puțin cunoscător într'ale noastre.

După mai puțin de un an volumele au dispărut de pe piața librăriei românești. Tipărit restrâns, n'au încăput decât în mâinele unui cerc mic. Ea trebuie să străbată în stratele mai numeroase. „Casa Școalelor” supt auspiciile căreia a fost scoasă, trebuie să o pună din nou supt tipar.

Pentru prietenii și dușmanii de peste hotare—ușor inclinați spre defăimare, din necunoștința împrejurărilor—se cade ca opera aceasta lămuritoare să fie tradusă în franțuzeșta și pusă la dispoziția Occidentului.

Înăuntru va ține veșnic trează conștiința sacrificiilor pē cari le-am făcut, în afară va face dovada lor pentru cei cari le cunosc numai sentimental și global sau le ignoră cu desăvârșire.

Fiind scrisă de un om de știință are toată seriozitatea trebuitoare pentru a dobândi convingerea spiritelor alese, de al căror sprijin avem încă multă nevoie.

Pentru această operă națională—traducerea în franțuzește și reeditarea în

românește—marele nostru așezământ: de cultură nu trebuie să cruțe jertfele și nici să le întârzieze.

Const. D. Ionescu.

C. RIULEȚ : POEZII - CASA ȘCOALELOR, 1925.

Capriciul diferențelor psihice produce uneori poeți a căror operă nu conține imagini. E cazul poezii abstracte ca idee și formă. Nu aceasta e sumum în artă. Există apoi poezie abundentă în imagini — și când degenerază: numai imagini fără nervul emoțional. Nici aceasta nu poate fi realizare model. Întâlnim însă — în zarva întrecerii de a publica cu orice preț — unite amândouă defectele. Adică lipsa oricărei poezii. Nu află nici ideea ca armătură sentimentală, dar nici imaginea. Sunt scriitori cari ascund frecvent absența simțirii în dosul prisosului de imagini. Un chip de a se impune aparent. La d-l C. Riuleț, însă volumul de poezii este o execrabilă nuditate de emotivitate și imagine. Rapoartele extrem de binevoitoare ale d-lor G. Murnu și L. Rebreanu pentru noi înșășișează un imens semn de întrebare și nu putem înțelege de ce amabilitatea oficială merge așa de departe. Dela un capăt la celălalt al volumului (150 de pagini!), te întâmpină o desolantă sterilitate.

Fiindcă recensia e foarte sumară nu ne îngăduim decât restrânse exemplificări, totuși suficiente pentru a vădi locurile comune, verbalismul învechit, manierismul; într'un cuvânt proza versificată.

„Aceasta este cea dintâi poemă
„In care n'am să spun nici un cuvânt (?)
„Ca foi desprinse dintr'o crizantemă
„S'or spulbera silabele în vânt.”

(„Intâta”).

Iată un vers înspăimântător de prozaic și urât :

„Din vorba ei, din jurămintele: vânt”.
(„Rămâne gândul”)

sau refrenul din bucata „Vino” :

„Vino, e târziu e timpul sărutărilor nebune”

În loc să ne desprindă din comunul trivial al vieții, par'că într'adins ținde să evoce atmosfera sentimentalismului de suburbie.

Rânduri dintr'o misivă sentimentală, de un erotism romantic, care ne amintește naivitatea stângace de la 16 ani :

„Astă seară o să fie
„Cer adânc — ca pe la voi; —
„Ai văzut, din parc, prin foi,
„Luna 'n nopți de nebunie (sic) /

„Vino s'o privim la noapte
„Împreună din boschet,
„Înfrășiți ca de-un secret,
„Fără murmur, fără șoapte”.
(„În parc.”)

O imagine perfect manierată :

„Elegantele perdele ale nopții s'au lăsat;
 „Pe cărare se strecoară un parfum de întristare,
 „Hoholește'n frunze plânsul unui dor din depărtare,
 „Cel din urmă, cel mai dulce, — vai și cel mai torturat“.
 („Chemare în pustiu“).

Pentru a încheia această penibilă exemplificare facem cel din urmă citat. Pentru edificarea cititorului vom reproduce în întregime poezia „Misterioasei“.

„Printre rozele din drum
 „Stau, adesea, pe'nscrute
 „Sînt atât de delicate
 „Și-au așa frumos parfum!

„Dintre flori când am plecat,
 „Astăzi ca întotdeauna,
 „Am simțit că'n taină una,
 „I'ar' s'o văd n'a sgârșial,

„Dar acuma e târziu:
 „I'le-s toate reci și mule

„Se fac sfinte pe'ntrecute.
 „Care a fost? Cum o s'o știu?

„Pe la optsprezece ani
 „Tot așa e cu amorul.
 „Nemilos te'ncinge dorul,
 „Vezi, — ca'n vis doi ochi tirani,

„Brafe, buze îngerești...
 „O simți toată lângă tine,
 „Ești rănit. Însă de cine?
 „Toată asta nu ghicești!“

Noutate, originalitate, nici vorbă. D-l C. Riuleț are ușurința versificației, dar aceasta nu se cheamă poezie. Fiindcă volumul ne-a fost trimis la redacție, fiindcă d-l C. R. nu este tocmai tânăr, deci supus greșelii, și fiindcă (al III!) volumul e tipărit de o editură a Statului, ne-am simțit datori să ne spunem cînstit părerea.

Cu asemenea piese de editură „Casa Școalelor“ calcă drumuri greșite: încurajează lipsa talentului și strică gustul cititorului. O întreprindere oficială poate răläci mai mult decăt casele de editură particulare, fiindcă pentru poporul puțin cunoscător singura garanție a peceții statului este suficientă. Astfel se scrie istoria educației gustului public în România, prin activitatea „Casei Școalelor“.

I. Celină.

REVISTE ROMĂNEȘTI

„FLAMURA“

No. 6 Anul III Craiova

Socotiam „Flamura“ o bună tovarășă de drum. Forțele literare, pe cari reușise să le grupeze în jurul unui stîndard scump nouă, ni-o apropiase. Și apoi mai eră și din părțile oltenești. Atâtea motive binecuvântate, ce ne îndreptățiau s'o privim cu simpatie. Numai că, dela o vreme, un *sburător* s'a ncuibat în sufletele sănătoase ale „flamuriștilor.“ Pe dată cumințenia—cătă brumă era—s'a făcut nevăzută. Un suflu de nemaipomenit eroism li s'a strecurat prin vine. Siguri pe forțele lor intelectuale, mirați ei însăși de puterea lor cum numai în basme se arată, au imbrăcat grele armuri de cavaleri medievali, au încălecat cai năsdărăvani, și-au făurit din verbul dur o spadă ca și Siegfried și iată-i porniți la luptă.

Țin însă să liniștească lumea. Nu caută „tărăboi cu orice preț“, nici momentul de a-și „arăta meritele și puterea de a strivi pe adversar prin verb.“

În urma acestei mărturisiri, am respirat liniștiți, deși nu noi puteam fi obiectivul. Numai că ne-am cam grăbit. Peste câteva rânduri o frază rostește amenințător: „Am crezut și credem adânc că în cucăiala și învâlmășala literară actuală, cuvântul trebuie rostit dur, cântărirea jăcută cât mai serioasă, palmuirea secăturei în publicistică fără milă; urmărirea unui ideal de artă adevărată și înaltă, cu cât mai multă ardoare, izgonirea a'ător estimii, rădulești de o parte sau baltazari de altă parte, cât mai violentă.“

Să luăm aminte dar: ei nu-și arată „puterea de a strii pe adversar“, ci miloși—cum șade bine creștinului—voiesc numai „izgonirea“ lui în altă țară. Și apoi ca să ne lumineze pe deplin declară aforistic: „Nu vrem nici dărâmare, nici reclamă.“

Ce Dumnezeu, știam noi că izgonind pe estimii, răduleștii literaturii noastre, nu vrei doar să-i dărâmi, nici să-i „palmuești“ ca pe niște „secături“, ci numai așa să faci puțin „tărăboi cu orice preț“.

Iar în cecece privește meritele, nu și le-au arătat niciodată, exceptând bine înțeles autoelogiile din „Clipa“ sau chiar rândul următor extras din incurcata „lămurire“, din care am făcut citațiile până acum: „Paginile de cronică abundentă pe care în publicistica noastră numai „Viața Românească“ le egalază și pe care „Flamura“ le dă lunar“ (și eiusdem farinae).

Dar nu aceste strigătoare incoherente voiam să subliniem, ci însăși trivialul și violența de limbaj pentru care conducătorii „Flamurii“ au simțit nevoia unei justificări.

Numărul 6 anul III din Iunie c., ne oferă nenumărate exemplificări. Iată de pildă ce recomandatie face d-l T. Ulmu domnului N. Crainic: „Chiar numai dacă ar ridica pe măgăruș de urechi și iar scuipa între ochi d. N. Crainic va înțelege că sînt epiderme de care trebuie etern să nu te atingi decât izolat“.

Și apoi fiindcă recenzentul „Mișcării literare“ n'a înțeles frumusețea „Haiducului“ lui D. Ciurezu e pur și simplu calificat în mod civilizată „imbecil“. Nu cumva, d-le Ulmu e la mijloc și o chestie personală? (ierf ți-mi, vă rog, indiscreția). Dar cecece pune vârf la toate e limbajul de preferință patologic-medical al poetului—minunați-vă!—Radu Gyr. Desprindem câteva diagnostice: „Iată-ne ajunși la epoca scrofului și sifilisului în toate ramurile artei și cu osebire într'ale literaturii“. Apoi: „și din ce trece, buboiul crește injeclat și eclipsitor... etc.“

Oare domnule R. Gyr urechia dumitale de poet n'a fost neplăcut afectată de aceste cuvinte-bolovani?

Dar războinicii cavaleri au scuze și încă două. D-l Ulmu inventatorul uncea crede că astfel apăra literatura sănătoasă a d-lui C. Petrescu, Gib. I. Mihăescu, Teodorianu, iar d-l Herescu brevetează cea de a doua scuza adresându-se d-lui Iorga în felul următor: „Vă mirați d-le Iorga de impetuozitatea noastră? Deschideți istoria și recitiți povestea lui Tudor din Vladimiri. Atunci ne veți înțelege, nu se poate să nu ne înțelegeți“.

Ambele justificări stimulează minunat răsul. Imaginați-vă acest tablou: spada d-lui Ulmu sfârticând voinicește pe răduleștii, estimii și baltazarii literaturii noastre spre a acoperi trecerea d-lui I. Teodorianu, Cezar Petrescu, N. Crainic, iar d-l N. I. Herescu cu o nespus de mare bunăvoință recomandând d-lui Iorga să... recitească... istoria lui Tudor din Vladimiri.

Pentru Dumnezeu domnilor, în numele colaboratorilor distinși, pe care-i adăpostiți în coloanele d-voastră, în numele luminoasei poezii a d-lui R. Gyr, a

minunatelor traduceri din latinește ale d-lui Ulmu sau N. I. Herescu, fi-ți mai serioși !...

Al. Dima

„ADEVERUL LITERAR“

An. VI. No. 240. - Iulie 1925.

MORAVURI „LITERARE“

Cu superficialitatea-i spirituală caracteristică *Sărindarului*, un anonim scrib, se mânie tare că în precedentul N-r al „Datinei“ am anunțat furtul literar săvârșit asupra revistei noastre de publicațiunea politică periodică „Țărănismul“ prin reproducerea și mutilarea poeziei *Dalina* apărută în No. 1—2 An. III al revistei noastre.

Deci : În loc să geamă boii — adică *hoțul de păgubaș* din redacția „Țărănismului“, scârție carul — adică scribul anonim al „Adeverului literar“. Să fie oare legați frați de cruce întru *altruism și umanitate* ?...

Bală-te norocul și sănătatea *cinslile con-frate* !

Vezi, noi aceștia, înțelegători ai limbii în care din păcate *compilezi* și D-ta la gazetă, știm că scârțae carul, dar fiindcă Domnia Ta nu poți înțelege asta, te-ai grăbit să pui între ghilimele scârțăitul de cară din poezia D-lui Gherghinescu-Vania, publicată în No. 6 al *Datinei*; părându-ți ciudat cum că *Mărgărina* ;

*A crescut din sunuri de povești uitate
Din popasuri și din scârțăit de cară.*

Honni soit qui mal y pense !

Și zi, ai crezut c'o să ne facem noi inimă rea fiindcă D-ta nu cunoști decât „scârțăitul“ din ghilimele ? Eram incredințați de treaba asta chiar dacă n'ai fi redactor ori colaborator la „Revista Galantă“ a D-lui Herz....

Și dacă nu ești dumerit asupra revistei noastre despre care afirmi c'ai căutat-o de zor ca să te *luminezi*, atunci ia colecția *Adevărului literar* pe 1924—singura pe care socotim c'o poți avea la îndemână — răsfoește-o și cetește la *Reviste*, și vezi acolo la fiecare apariție a *Datinei* ce este, de unde este, și cum este. Te vei incredința că și la *Adevărul literar* sunt oameni cari mai citesc și alte celea....

Cât privește furtul literar al „Țărănismului“ socotim că până *te mai culivi* o leacă ar fi dorit să-l lași pe seama căroră îi interesează.

M. Gușiță.

BIBLIOTECA „SĂMANĂTORUL“.

Micile biblioteci de popularizare sunt misionarele innaintate într-o propovăduirea înălțării spiritului prin lumină și frumos. Ca apa canalelor de irigație se pot strecura pe ogoarele suiletești ducând posibilitatea vieții până la cea mai răzlețită ființă. Cărțile mici și estive pregătesc masa socială pentru cele mari și scumpe.

Cât de multe colecții de popularizare s'ar ivi, pentru noi încă sunt puține,

fiindcă lumea satelor—acea puțină care citește—consumă și astăzi marfa negustorilor evrei, cu coșul plin de „Isprăvile banditului X”, „Dor și Amor” etc. Cine nu știe ce mare folos a adus la noi „Biblioteca pentru toți”! Când eram școlari și incherbam 30 de bani, alergam să ne cumpărăm un număr, pe care îl citeam pe nerăsuflăte. Ea ne-a procurat primele pagini din clasicii noștri și din titanii literaturii universale. Cine se gândește la copilăria sa, nu poate să nu se gândească și la cărțile acelea. Ne-au fost prietenii zilelor lungi de vară și tovarășii de petrecere în timpul iernei, la gura sobei. De acolo am pornit cu toții.

Tânărului „Sămănător” de la Arad îi revine rolul de a face această primă educație artistică și a înjgheba începutul de instrucție într-o regiune în care cartea românească, a fost oropsită. Ca să biruiască trebuie să fie introdusă. Nu este de ajuns să vinzi pe preț mic lucruri bune, ci să le și desfaci. „Sămănătorii!” va avea de luptat cu greutatea care se pun în calea răspândirii sămânței. Prin stăruința neobosită va izbândi, aducând pe tr. Ardeal și Bar. at, în spe. i. n. l, mana luminei și desfătării în grai românesc. „Sămănătorului” care a pășit pe poarta țării încă dinaint. de război, îi dorim roadă îmbelșugată.

I. Celină

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Primate la redacție :

CĂRȚI

- I. Petrovici* — Studii istorico-filozofice — *Casa Școalelor* — București.
Amințirile unui băiat de familie — *Biblioteca „Dimineața”* — București.
C. Teleajen și A. Pascu — Cuiburi sfărâmate, piese în 3 acte — Iași.
P. Nemoianu — Probleme bănățene — Lugoj.
Ștefan Bălcești — Darul Voevozilor — „*Ramuri*” — Craiova.
I. Simionescu — Orașe din România.
Al. Lascarou-Moldovanu — Revoluția de mâine — București.

BIBLIOTECA „MINERVA” — CARTEA ROMÂNEASCĂ — BUCUREȘTI

- Charles Nodier* — Povești și nuvele.
Edgar Poe — Povestiri extraordinare.
Miriam Harry — Nuvele Arabe.

BIBL. „CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE” — CARTEA ROMÂNEASCĂ — BUC.

- I. Simionescu* — Din lumea largă — Spiru C. Harel.
Dr. M. Căhănescu — Reumatismul și Arterio-scleroza.

BIBLIOTECA „SĂMĂNĂTORUL” — ARAD, 1925

- Șt. Meleş* — Moșile Domnilor și boerilor...
Relațiile Mitropolitului Andrei Șaguna cu Românii din principate.
Tralan Mager — Aspecte din Munții Apuseni.
Al. T. Samadiad — Câșiva scriitorilor
A. Cotruș — Versuri.
Cântări Naționale.
Ion Montani — Valul care trece.

- E. Farago* — Scrisori
V. Demetriu — Nuvele

REVISTE. ZIARE.

- Transilvania* : Sibiu.
Gândirea : București.
Junimea literară : Cernăuți.
Arhivele Oltenei : Craiova.
Țara Noastră : Cluj.
Cele trei crișuri : Oradea-Mare.
Flamura : Craiova.
Societatea de mâine : Cluj.
Grafica Română : Craiova.
Adevărul Literar : București.
Năzuința : Craiova.
Cultura poporului : Cluj.
Revista gen. a învățământ. : București.
Căminul Nostru : Sighetul Marmăției.
Ritmul vremii : București.
Ideia Europeană : București.
L'Europa orientale : Roma-Italia.
- Ramuri* : Craiova.
Țara Voevozilor : Făgăraș.
Libertatea : Orăștie.
Tribuna Nouă : Arad.
Gazeta oficială inspectorat : Timișoara.
Gazeta școlii active : Dej.
Gândul Nostru : Iași.
Căminul : Focșani.
Ideia : București.
Natura : București.
Graiul Nostru : Bârlad.
Orpheus : București.
Mișcarea literară : București.
Revista Moldovei : Botoșani.
Curierul linceelor : Ploești.
Școala Bănățeană : Caransebeș.
Viața Școlară : Satu-Mare.

Redacția și Administrația : Turnu-Severin
Strada Decebal 52 b.

„Drag norodul meu
Ține datina străbună ca credința'n Dumezeu
E nemernic cine-o uită!”

Vlăicu Vodă

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TURNU-SEVERIN

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE SUC. „RAMURI” S. A. T-SEVERIN.